



© Stringer / REUTERS

SAMENVATTING

MIGRATIEMYTHES: FACT CHECK

ANALYSES EN AANBEVELINGEN VOOR EEN NIEUW MIGRATIEBELEID



DE MIGRATIECOALITIE

'Migratiemythes: factcheck' is het tweede rapport van de Migratiecoalitie. Dat is een samenwerking van Netwerk tegen Armoede, 11.11.11, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, ORBIT vzw, Minderhedenforum en Samenlevingsopbouw via Samenlevingsopbouw Brussel.

In 2014 sloegen we de handen in mekaar voor een beter migratiebeleid. Hoewel verschillend van elkaar delen we dezelfde uitgangspunten: wie op zoek is naar bescherming of een andere plek om zijn leven uit te bouwen, moet menswaardig behandeld worden. De fundamentele rechten of grondrechten gelden voor iedereen. Het beleid moet rekening houden met de oorzaken en de impact van migratie.

De Migratiecoalitie werkt niet alleen. We mobiliseren lokale en regionale organisaties die dagelijks contact hebben met asielzoekers, migranten en mensen zonder wettig verblijf. Zij krijgen een stem en vertellen hun ervaringen. De analyses en standpunten van onze coalitie zijn dus breed gedragen.

COLOFON

Auteur: Flor Didden
Met medewerking van: Ronnie Tack, Claudia Bonamini, Didier Vanderslycke, Nele Lenaerts, Joris Verschueren, Elhasbia Zayou.
Eindredactie: Mies Cosemans en Marieke Bastiaens
Vormgeving: Bart Missotten

INLEIDING

“

Veel populaire denkbeelden over migratie zijn niet op feiten, maar op mythes gebaseerd. Doordat overheden hun migratiebeleid eveneens stoelen op deze mythes, slaat dat beleid de plank vaak mis.”

Hein de Haas - Migratiedeskundige Oxford University

Migratie is een onvermijdelijk onderdeel van maatschappelijke veranderings- en globaliseringsprocessen. Toch wordt migratie in vele bestemmingslanden nog steeds als een vervelend fenomeen gezien dat bestreden of in het beste geval beheerd moet worden. Door de verkrampde kijk op migratie en een gebrekkig inzicht in de oorzaken en gevolgen ervan zijn doorheen de jaren een aantal wijdverspreide ‘migratiemythes’ ontstaan.

Veel veronderstellingen worden nauwelijks empirisch getoetst maar hebben in de publieke beeldvorming en beleidskringen vaak de status van waarheid gekregen. Volgens onderzoekers zorgen ze ervoor dat het beleid er vaak niet in slaagt om zijn doelstellingen te bereiken.

In dit migratierapport nemen we drie grote migratiemythes onder de loep:

- MYTHE 1: ‘Ontwikkelingssamenwerking zal migratie stoppen’
- MYTHE 2: ‘Grenzen optrekken is migratie stoppen’
- MYTHE 3: ‘Rechten van migranten inperken is nodig om de samenleving in stand te houden’

Elk van de mythes is een onderdeel van dit Migratierapport, maar kan ook als een afzonderlijk subdossier gelezen worden. Zo kunnen we verschillende aspecten van het migratieverhaal omvatten.

We onderwerpen de stellingen een voor een aan een empirische toets. Gaat het echt om mythes? Vervolgens gaan we na in welke mate ze ingebakken zijn in het Belgische beleid en welke gevolgen daaraan verbonden zijn. We sluiten elk subdossier af met aanbevelingen voor de beleidsmakers.

METHODOLOGIE

Dit rapport is het resultaat van een doorlichting van beleidsdocumenten en persartikels en van verschillende gesprekken met beleidsmakers, mensen van de bevoegde administraties, ngo's en internationale organisaties, migratie-experten en migranten zelf.

We analyseerden het migratiebeleid van de regering-Michel I, van oktober 2014 tot december 2015. Als beleidsperiode focussen we dus op de huidige legislatuur, zonder uit het oog te verliezen dat bepaalde maatregelen erfenissen zijn van de beleidsperiodes die daaraan voorafgingen.

Interviews werden afgenomen met vertegenwoordigers van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), het kabinet van staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken, de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD), het Belgisch Comité voor Hulp aan Vluchtelingen (BCHV), de Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten (OR.CA) en migratiedeskundige Johan Wets (KU Leuven).

In de loop van 2015 werden twee denkdagen georganiseerd met een brede participatie uit het middenveld. De conclusies werden verwerkt in dit rapport en de aanbevelingen voor de beleidsmakers.

We hebben ook focusgroepen met mensen zonder wettig verblijf georganiseerd in Brussel, Antwerpen en Sint-Niklaas. In totaal bevroegden we op deze manier 32 personen. De samenstelling van de groepen was zeer divers op het vlak van gender, leeftijd en afkomst. In Brussel hadden we ook een aparte focusgroep met uitsluitend families met kinderen. De deelnemers kwamen onder andere uit Afghanistan, Marokko, Algerije, Nepal, de Balkan en heel wat Sub-Saharaanse landen. De duur van hun verblijf in België varieerde van 1 tot 11 jaar.

De namen van deze personen werden veranderd in het rapport om hun anonimiteit te garanderen.

We danken al onze gesprekspartners voor de open manier waarop ze met ons hun inzichten deelden.

We wensen u veel leesplezier.

MYTHE 1: 'ONTWIKKELINGSSAMENWERKING ZAL MIGRATIE STOPPEN'



1. WAARHEID OF MYTHE?

Kunnen we migratie stoppen door meer aan ontwikkelingssamenwerking te doen? En is dat wel wenselijk, vanuit ontwikkelingsperspectief bekeken?

1.1 DE MIGRATIEPARADOX: ONTWIKKELING VEROORZAAKT MIGRATIE

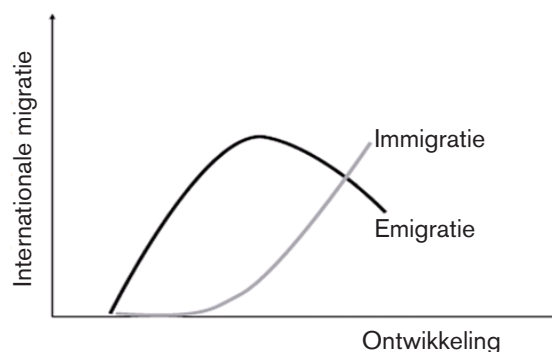
“

If the idea is that we should do more development to reduce migration, we are on the wrong footing,”

François Crépeau, speciale VN-Gezant voor de mensenrechten van migranten, juni 2015

Het lijkt logisch dat mensen vooral van arme naar rijkere regio's migreren en de migratiedruk afneemt wanneer de ongelijkheid afneemt. Toch stellen we enkel op lange termijn vast dat minder personen wegtrekken wanneer de ontwikkeling van hun streek toeneemt.

Op korte termijn zien we net het omgekeerde. Ontwikkeling stuurt migratie en zorgt er in eerste instantie voor dat ze toeneemt. Dit is de **migratieparadox**: hoe meer je investeert in basiscondities die op lange termijn tot minder migratie leiden, hoe meer migratie je mogelijk maakt op korte termijn. Grafisch wordt dit voorgesteld met de migratiebult.



Figuur 1 - Relatie tussen internationale migratie en ontwikkeling
Bron: De Haas (2009).

Ontwikkeling stimuleert migratie zowel op micro- als op macroniveau. De emigratiecijfers dalen niet wanneer arme landen rijker worden, tot ze boven een bepaald inkomen per capita komen dat zich situeert in de bovenste categorie van middeninkomenslanden. Het is moeilijk exacte periodes te plakken op de 'korte' en 'lange' termijn en het kantelmoment (de 'bult') is niet te voorspellen. Het gaat om een proces van enkele decennia. Niet voor niets zijn belangrijke emigratielanden als Mexico, Turkije, Egypte, Marokko of de Filipijnen allemaal middeninkomenslanden.

Onderzoek op microniveau geeft aan dat de **armste gezinnen minder vaak migreren**. Migratiebewegingen brengen risico's met zich mee en vragen financiële middelen, kennis en contacten. Een langzame verbetering van de levensomstandigheden in het Zuiden veroorzaakt dus samen met een sterke bevolkingstoename onvermijdelijk een geleidelijke toename in de zuid-noordmigratie.

Een ontwikkelingsbeleid dat uitgaat van deze mythe (stay at home development) kan volgens onderzoekers niet efficiënt zijn. Bovendien druist het in tegen een aantal fundamentele principes van ontwikkelingssamenwerking. Ontwikkelingshulp aanwenden om een eigen agenda (minder migratie) te realiseren, komt geen enkel ontwikkelingsland ten goede. Het leidt tot hulp die onvoldoende afgestemd is op de noden van de bevolking in het Zuiden. Ontwikkeling vraagt duurzame, voorspelbare en structurele investeringen op lange termijn. **Een beleid dat probeert in te spelen op telkens veranderende migratiestromen, kan onmogelijk effectieve resultaten boeken.**

1.2 MIGRATIE ALS MOTOR VAN ONTWIKKELING

“ *Migratie is onvermijdelijk, noodzakelijk en wenselijk. Het is een potentiële motor van ontwikkeling voor alle partijen. Zowel gastlanden, landen van herkomst als migranten zelf kunnen erbij winnen.*

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)

Vanuit ontwikkelingsperspectief is het weinig zinvol om migratie an sich te bestrijden. Migratie is in vele gevallen een verstandige adaptatiestrategie en een deel van de ontwikkelingsoplossing. Goed georganiseerde migratie heeft immers een groot ontwikkelingspotentieel. Denk bijvoorbeeld aan arbeidsmigratie en

het geld (remittances) dat migranten overmaken aan het thuisland.

De Wereldbank schat dat in 2014 in totaal voor 436 miljard dollar aan remittances werden overgemaakt aan ontwikkelingslanden. Dat enorme bedrag ligt minstens drie maal zo hoog als de officiële ontwikkelingshulp. Twee derde van alle transacties naar Afrika gebeurt via Moneygram en Western Union. De oligopoliepositie van beide laat hen toe transactiekosten tot 12% van de som te vragen. Op die manier lopen de ontwikkelingslanden miljarden per jaar aan inkomsten mis. **De transferkost terugbrengen naar 1% kan de ontwikkelingslanden jaarlijks 30 miljard dollar opleveren.**

Voor vele migranten is hun vertrek een ontwikkelingsproject. Familie, dorps- of stadsgenoten dragen samen de kosten van de reis, soms tot 10.000 euro per migrant. Ze zien hun bijdrage als een investering in hun eigen toekomst. **De migratiekosten zo laag mogelijk houden heeft dus een positieve impact op ontwikkeling.** Omgekeerd kunnen restricties (zoals bv. extra kosten bij de aanvraag van een visum) de ontwikkeling negatief beïnvloeden.

Daarnaast is het belangrijk om legale routes open te stellen voor arbeidsmigratie. Via irreguliere kanalen stromen enorme bedragen naar mensensmokkel. **De laatste vijftien jaar is naar schatting 16 miljard euro verdwenen in de handen van mensensmokkelaars.**

Een goed beleid is cruciaal om van migratie een succes te maken. Een coherent beleid en een actieve betrokkenheid van de overheid in bestemmings- en herkomstlanden zijn nodig om het ontwikkelingspotentieel van migratie te realiseren.

Migrantengroepen kunnen slechts bijdragen tot de ontwikkeling van hun thuisland wanneer hun rechten volledig gegarandeerd zijn en ze hun talenten ten volle kunnen benutten in waardige jobs. Daarom moet het ontwikkelingsperspectief geïntegreerd worden in het hele migratiebeleid. Er is er nood aan een sterke link tussen migratie en ontwikkeling en de traditioneel gescheiden beleidsdepartementen van ontwikkelings samenwerking en migratie. Het is dus niet 'migratie of ontwikkeling' maar 'migratie én ontwikkeling'.

2. BELGIË EN DE MYTHE

Gaan de Belgische beleidsmakers uit van de mythe? Ja en nee. Hoewel het departement Ontwikkelings samenwerking een degelijke visie op migratie en ontwikkeling uitgewerkt heeft, wordt die op het hoogste

beleidsniveau (nog) niet door alle betrokken actoren gedeeld. **Verschillende politici laten, zeker naar het publiek toe, nog steeds uitschijnen dat de Belgische ontwikkelingssamenwerking migratie tegen moet en zal houden.**

‘Stay at home development’ loert dus vaak om de hoek. We zien de mythe dan ook weerspiegeld in de keuze van de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. ‘Een impact krijgen op de migratiestromen naar België’ werd een criterium bij de selectie. Daarnaast heeft de Belgische ontwikkelingssamenwerking projecten die ontwikkelingslanden helpen om de migratiestromen onder controle te krijgen.

Het is belangrijk erover te waken dat België de doelstellingen van ontwikkelingssamenwerking niet vermengt met het bestrijden van migratie. Inzetten op projecten van migratie én ontwikkeling is veel efficiënter. Op dit moment wordt het **potentieel van migratie voor ontwikkeling in de Belgische ontwikkelingssamenwerking nog onvoldoende verzilverd.**

De grootste potentiële impact van migratie op ontwikkeling ligt echter niet bij de ontwikkelingssamenwerking zelf, maar in andere domeinen. Heel wat **structurele factoren in het Belgische migratiebeleid staan het ontwikkelingspotentieel van migratie in de weg.** Mensen in precair verblijf in België slagen er niet in remittances te sturen naar hun herkomstland. Integendeel, ze ontvangen zelf vaak geld van familieleden die daar gebleven zijn. Hier zien we dus **omgekeerde remittances** en ontwikkelingspotentieel dat verloren gaat in het Zuiden. Een ruimer arbeidsmigratiebeleid is noodzakelijk om het werkelijke potentieel van migratie voor ontwikkeling waar te maken.

3. AANBEVELINGEN

1. Bestrijd de root causes van gedwongen migratie

- Investeer in duurzame ontwikkelingssamenwerking.
- Schakel ontwikkelingssamenwerking niet in om migratie te bestrijden.
- Investeer in stabiliteit, conflictpreventie en -resolutie, humanitaire hulp en heropbouw.
- Maak van universele sociale bescherming en waardig werk centrale doelstellingen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.
- Maak terugnameakkoorden transparant.
- Zorg voor een coherent beleid voor ontwikkeling met een centrale plaats voor migratie.

2. Maak van migratie een motor voor ontwikkeling

- Integreer het ontwikkelingsperspectief in het Belgische migratiebeleid en versterk de bijdrage van migratie aan herkomstlanden.
- Versterk de ontwikkelingsimpact van geldtransfers.
- Ondersteun migranten en diaspora bij hun inzet voor herkomstlanden.
- Voer een ruimer beleid ten opzichte van arbeidsmigratie. Belemmeringen op migratie afbouwen betekent kansen geven aan ontwikkeling.

3. Communiceer over oorzaken van migratie

Mensen migreren met een reden. Vraag de Belgische samenleving begrip voor de oorzaken van migratie en communiceer daarover.

MYTHE 2: 'GRENZEN OPTREKKEN IS MIGRATIE STOPPEN'



1. WAARHEID OF MYTHE?

Kunnen beter afgesloten grenzen migratie stoppen? En wat zijn de gevolgen van een beleid van migratiestop en strengere grenzen? Bestaat er een alternatief?

1.1 BORDERS BEYOND CONTROL

“ *Gezinnen uit Afghanistan of Syrië hebben duizenden kilometers afgelegd en letterlijk bergen overwonnen. Denken dat ze zich laten afschrikken door de winter, een agent of prikkeldraad is een illusie.*

Peter Bouckaert, Human Rights Watch

Academici zijn het erover eens dat de **invloed van een grenzenbeleid op de instroom doorgaans marginaal is in vergelijking met de invloed van andere economische en politieke determinanten** van migratie.

Naast de talrijke oorzaken van migratie in herkomstlanden leveren heel wat factoren in bestemmingslanden een verklaring voor de migratiebewegingen. De vraag naar arbeidskrachten is er een van. Daarnaast spelen veiligheid, democratie en mensenrechten een belangrijke rol voor mensen op de vlucht. Zo lang Europa welvarend, vrij en veilig is, zal de regio mensen aantrekken. Zeker in tijden van crisis en conflict.

De Wereldbank en het IMF erkennen dat grootschalige migratie van arme naar rijke landen nog tientallen jaren een permanent verschijnsel zal zijn in de wereld-economie. Meer grensbewaking in rijke landen zal daar weinig tegenin brengen. **Ondanks de 20.000 doden van de laatste vijftien jaar en de toegenomen investeringen in grensbewaking blijft het aantal migranten dat de Middellandse Zee oversteeft toenemen.**

Hoewel het migratiebeleid uiteraard een invloed kan hebben op de omvang en de aard van de migratiestromen naar een land, blijkt deze impact beperkt. In zijn beroemde werk 'Borders Beyond Control' kwam de Amerikaanse econoom Jagdish Bhagwati tot de conclusie dat inspanningen aan de grenzen om een

impact te krijgen op migratiestromen voorbestemd zijn om te falen. Hij stelde vast dat een streng grenzenbeleid mensen niet tegenhield om naar een land te migreren en pleitte voor een ommekeer in het migratiebeleid: **van inperking naar aanvaarding, beheersing en transparantie om de voordelen voor zowel bestemmings- als ontvangende landen te vergroten.**

Volgens verschillende onderzoekers beseffen beleidsmakers meestal dat de effecten van een streng migratiebeleid op de effectieve migratiebewegingen gering zijn. Het migratiebeleid zou vooral bepaald worden door de binnenlandse politiek: de publieke opinie, debatten op basis van emotionele argumenten en electorale belangen op korte termijn.

1.2 EEN MYTHE MET ONGEWENSTE GEVOLGEN

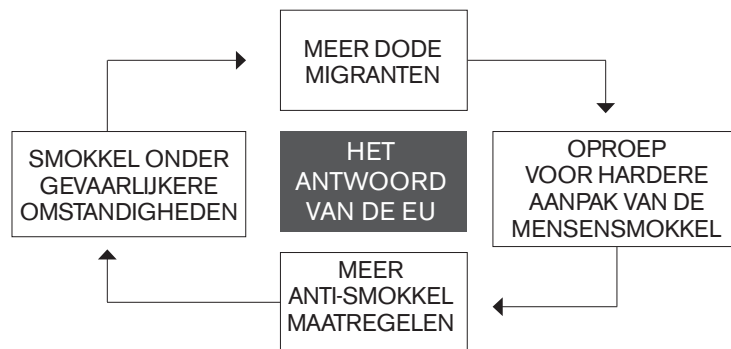
Hoewel de gewenste effecten beperkt zijn, hebben de **ongewenste effecten** van een beleid van gesloten grenzen wel verregaande gevolgen. Douglas Massey registreerde in zijn onderzoek naar migratie van Mexico naar de VS de volgende neveneffecten:

- meer migratieroutes en grensoversteekplaatsen;
- een hogere inzet van mensensmokkelaars;
- hogere kosten voor de migranten;
- een grotere dodentol tijdens de grensoversteek.

Bovendien toonde hij aan dat restricties voor een afname van de terugkeermigratie zorgden. Wanneer circulaire migratie (heen en weer reizen) onmogelijk is doen mensen die in het land geraken er alles aan om te blijven. **Op die manier bevordert het beleid wat het in eerste instantie tracht tegen te gaan: een toename van permanente vestiging.** Recenter onderzoek van Oxford University's International Migration Institute (IMI) stelde gelijkaardige effecten vast in het Europese beleid ten aanzien van migratiestromen uit Marokko.

Hein de Haas en Jorgen Carling deden onderzoek naar het Europese grenzenbeleid van de afgelopen 25 jaar. Ze kwamen tot de conclusie dat de 'militarisering' van de grenscontroles vooral een verspilling van publieke middelen is geweest. De strengere grenscontroles zorgden er niet voor dat minder asielzoekers en ander migranten de grenzen overstaken. Ze bewerkstelligden vooral dat migranten andere routes kozen om in Europa te raken, afhankelijk werden van smokkelaars en grotere risico's moesten nemen om de grenzen over te steken.

De strengere controles versterken de problemen die men in eerste instantie wenst te voorkomen. Zo komt het beleid in de vicieuze cirkel terecht die duidelijk beschreven wordt in volgend schema.



Figuur 2 - Aanpak mensensmokkel
Bron: Jorgen Carling - Peace Research Institute Oslo

Mensensmokkelaars en een handvol internationale bedrijven hebben baat bij deze situatie. De migranten en de Europese belastingbetalers verliezen er alleen maar bij. **Migranten besteden meer dan een miljard euro per jaar aan mensensmokkelaars om Europa binnen te geraken. De Europese belastingbetalers betalen een even hoog bedrag om hen buiten te houden.**

1.3 HET ALTERNATIEF: VEILIGE EN LEGALE TOEGANGSWEGEN

Pogingen om migratie tegen te houden zijn meestal tevergeefs en gaan steevast gepaard met schendingen van mensenrechten. Migratie kan voor een groot stuk echter wel beheerd worden. Het is mogelijk om via legale kanalen een migratiebeleid vorm te geven dat inspeelt op bestaande noden op de arbeidsmarkt en mensen op de vlucht voor oorlog en geweld een waardig onderkomen biedt.

Zowel voor vluchtelingen als economische migranten moeten er daarom voldoende veilige en legale toegangswegen zijn. **Internationale organisaties als de VN, de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en de OESO pleiten eensgezind voor meer legale migratiekanalen naar Europa.** Die moeten toelaten dat migratie op een gestructureerde manier kan gebeuren en kunnen ervoor zorgen dat de migratiestromen beheersbaar worden. Zo lang er geen legale toegangswegen zijn, beantwoorden mensensmokkelaars aan een reële en legitieme vraag en is 'de oorlog tegen de mensensmokkel' zinloos.

2. BELGIË EN DE MYTHE

Gaat de Belgische regering uit van de mythe? Het antwoord is duidelijk ja. Zowel wat betreft de papieren grenzen in de vorm van visumvoorwaarden als de fysieke grenzen en de investeringen in grensbewaking.

2.1 PAPIEREN GRENZEN

De basis van het Belgische migratiebeleid is nog steeds de migratiestop uit 1974. Die maakte dat asiel en gezinshereniging zowat de enige legitieme toegangspoorten tot het land werden. Slechts in specifieke gevallen en onder specifieke voorwaarden is een verblijf voor langer dan drie maanden mogelijk. Maar zelfs daar lag de focus de voorbije regeerperiodes op een zo groot mogelijke beperking van de instroom.

Een migratiestop is een duidelijk voorbeeld van de mythe die we hier bespreken. Toch is het niet zo dat België zich helemaal voor migratie afgesloten heeft. Er zijn wel degelijk een aantal legale toegangswegen naar ons land. Maar die schieten in de praktijk vaak tekort en beantwoorden niet aan de realiteit van een geglobaliseerde wereld met toenemende mobiliteit.

ARBEIDSMIGRATIE

De officiële arbeidsmigratie naar België blijft erg beperkt. In 2014 werden 4.768 verblijfstitels voor 'bezoldigde activiteiten' afgeleverd aan derdelanders (mensen die geen EU burger zijn). Maar waar een arbeidsmarkt mogelijkheden vindt migratie plaats, ongeacht de beperkingen die men oplegt. Wanneer legale migratiekanalen gesloten blijven, is de onvermijdelijke consequentie dat migranten via andere kanalen komen. Asiel, gezinshereniging, studies behoren tot de mogelijkheden, maar ook de illegale weg wordt druk gebruikt.

Mensen van buiten de Europese Unie blijven naar België komen voor alle soorten jobs. Gezien de meesten niet geregistreerd worden als arbeidsmigrant, gaan velen aan de slag in de informele economie. Het aantal mensen zonder wettig verblijf in België wordt geschat op meer dan 100.000. Sommige werkgevers en hun klanten zijn steeds bereid om hen aan een job te helpen. De verborgen economie draait op volle toeren en maakt duidelijk dat er noden zijn op de arbeidsmarkt die vandaag enkel opgevuld raken door arbeidsmigranten. Bovendien brengt de informele arbeidsmigratie een grote humanitaire kost met zich mee. De eerste slachtoffers van zwartwerk zijn de werknemers zonder wettig verblijf. Na de grote scheepsramp op de Middellandse Zee in

april 2015 waarbij honderden migranten om het leven kwamen, brak minister van Ontwikkelingssamenwerking Alexander de Croo een lans voor meer arbeidsmigratie: "Heel wat mensen proberen nu in bijzonder gevaarlijke omstandigheden tot in Europa te geraken. Voor hen moeten we een legale weg creëren met een werkvergunning." Staatssecretaris Francken ging echter meteen op de rem staan. Sinds de zesde staats-hervorming zijn de **regionale regeringen bevoegd** voor arbeidsmigratie. Tegen het einde van de legislatuur wil de Vlaamse regering met een nieuw decreet arbeidsmigratie komen. Dit kan een belangrijke stap betekenen voor de uitwerking van een meer realistisch arbeidsmigratiebeleid dat inspeelt op de werkelijke noden van onze arbeidsmarkt en de arbeidsmigranten.

TOEGANGSWEGEN VOOR MENSEN OP DE VLUCHT

België biedt op dit moment ruim bescherming aan mensen die daarvoor aankloppen. Maar leverde tot nu toe weinig inspanningen om **proactief vluchtelingen te helpen om in veiligheid te geraken**. Om naar België te komen bestaan er nog steeds zo goed als geen legale en veilige kanalen. Met als gevolg dat mensen die recht hebben op internationale bescherming nog steeds een dodentocht moeten ondergaan voor ze een asielaanvraag kunnen indienen. Mensen op de vlucht worden met verschillende grenzen geconfronteerd. **Meestal botsen zij in eerste instantie niet op fysieke grenzen, maar op de visumvoorwaarden.**

België beschikt over een aantal specifieke instrumenten die het kan gebruiken om mensen die bescherming zoeken toegang te bieden: **gezinshereniging** en humanitaire visa. Maar ook deze schieten vaak tekort. Ten eerste hanteert België een zeer enge biologische definitie van 'het gezin'. Ten tweede maakt de termijn waarbinnen de aanvraag ingediend moet worden het niet evident om alle nodige documenten te verzamelen, te laten legaliseren en vertalen. De kosten van de procedure vormen een derde belangrijk obstakel. Bovendien zijn er vaak bijkomende kosten, zoals voor een reis naar de ambassade in een buurland. Een reisweg die niet altijd even evident is. Verschillende gevallen zijn bekend van mensen die gedood werden op weg naar hun visumaanvraag. Mensen die een **humanitair visum** indienden werden vanaf maart 2015 met een bijkomend obstakel geconfronteerd: de zogenaamde 'retributiekosten' van 215 euro voor de afhandeling van hun verblijfsaanvraag.

Deze sowieso al beperkte mechanismen voor een veilige toegang worden de laatste jaren steeds verder dichtgeschroefd. Organisaties op het terrein voelen aan dat men het laatste jaar enorm strikt geworden is bij het hanteren van de criteria om een humanitair visum toe te

kennen. Het is onmogelijk geworden om in te schatten of een humanitair visum kans op slagen heeft. Het kabinet van staatssecretaris Francken is er niet van overtuigd dat meer legale toegangswegen een antwoord bieden op de drama's op de Middellandse Zee. "Ze zullen de irreguliere migratie niet doen afnemen", zegt men. Via een strikte toekenning van humanitaire visa hoopt de Staatssecretaris de influx te beperken, maar een eerste gevolg zal meer irreguliere migratie zijn. De wanhopigste mensen die absoluut geen andere keuze hebben dan te herenigen met hun familie in België doen er immers alles aan om toch naar België te komen.

2.2 FYSIEKE GRENZEN

Naast de 'papieren' grenzen en obstakels neemt onze regering ook zichtbaardere maatregelen in de strijd tegen (irreguliere) migratie. België voert een actief beleid om irreguliere migratie te bestrijden, zowel op binnenlands als op Europees niveau binnen het Europese grensbewakingsagentschap Frontex. Het vergeet daarbij dat mensensmokkel beantwoordt aan een legitieme vraag van vele duizenden mensen die in eigen land geconfronteerd worden met tal van pushfactoren en wier vluchtwegen steeds beperkter worden.

België heeft **de acties en controles in de strijd tegen irreguliere migratie opgevoerd**. De politie controleert meer in de grensstreek, maar ook op bekende smokkelroutes, in de Thalysstations en in de luchthavens. Meer politieagenten worden ingezet tijdens acties tegen mensensmokkel. In 2016 werd Actie Medusa opgericht. Deze moet volgens het regeerakkoord een betere controle te krijgen op "de grote groepen die massaal en illegaal onze buitengrenzen overschrijden."

Europees kiest de regering volop voor een versterking van de buitengrenzen. België is een voorstander van verhoogde Frontex-inspanningen en pleit ervoor om de budgetten te verhogen. België ging zelf ook een actievere rol spelen binnen Frontex. In 2014 nam ons land deel aan 25 Joint Operations van Frontex in Servië, Hongarije, Bulgarije, Griekenland, Portugal, Spanje en Italië. Ook defensie ging in 2015 een grotere rol spelen in de Europese grensbewaking, binnen EUNAVFOR MED Sophia, de militaire operatie met het Fregat Leopold I. Een controversiële operatie die onder meer door de Verenigde Naties bekritiseerd werd. De prioriteiten van defensie verschuiven steeds meer naar migratie. Ze wil een belangrijke rol spelen in het breken van smokkelnetwerken en het vernietigen van boten. Het optrekken van de grenzen en de oorlog tegen de mensensmokkel bieden geen antwoord op de

uitdagingen waarmee Europa en België vandaag te kampen hebben. Deze aanpak gaat eraan voorbij dat mensensmokkel beantwoordt aan een legitieme vraag van vele duizenden mensen met steeds beperktere vluchtwegen. We herinneren de beleidsmakers aan de agenda voor Sustainable Development die België in september ondertekende, en meer bepaald aan doelstelling 10.7: **Faciliteer ordelijke, veilige en reguliere migratie en mobiliteit, onder meer via de implementatie van een gepland en goed georganiseerd migratiebeleid.**

3. AANBEVELINGEN

- 1. Respecteer de internationale verplichtingen inzake bescherming van mensen op de vlucht.**
- 2. Creëer veilige routes voor mensen die bescherming zoeken door:**
 - een snelle, soepele en efficiënte procedure gezinshereniging voor mensen op de vlucht.
 - een versoepeling van de procedure 'humanitaire visa' voor personen die nood hebben aan bescherming.
 - de Belgische engagementen inzake hervestiging te realiseren.
- 3. Ontwikkel een arbeidsmigratiebeleid met:**
 - ambitieuze decreten/ordonnanties voor arbeidsmigratie in de gewesten. Coördinatie tussen de verschillende beleidsniveaus is belangrijk om een coherent beleid uit te kunnen werken.
 - een systeem voor verstandige circulaire migratie.
 - bescherming van de arbeidsrechten van alle arbeidsmigranten, in het bijzonder hun loon- en arbeidsvoorwaarden en sociale bescherming.
- 4. Versterk de controle op Frontex met meer garanties dat de mensenrechten niet geschonden worden.**
- 5. Speel een progressieve rol binnen de Europese Unie en pleit voor een gastvrij Europa.**
- 6. Versterk het draagvlak voor een gastvrij migratiebeleid in België.**

MYTHE 3: 'RECHTEN VAN MIGRANTEN INPERKEN OM DE SAMENLEVING IN STAND TE HOUDEN'



“

Je kan publieke hulp afsluiten voor migranten. Maar als je het pragmatisch bekijkt is dat contraproductief. Als je mensen niet toelaat tot de gezondheidszorg krijg je ongezonde mensen die niet kunnen bijdragen aan de samenleving. Als migranten kansen krijgen zullen ze bijdragen. Punt.

William Lacy Swing
Directeur-generaal Internationale
Organisatie voor Migratie.

1. WAARHEID OF MYTHE?

Rechten van migranten inperken om de samenleving en de sociale zekerheid recht te houden. Het is een mythe. Migranten kunnen pas echt bijdragen wanneer ze daar de kans toe krijgen. Daarom moet men net meer inzetten op de bescherming van hun rechten.

1.1 MIGRATIE EN SOCIALE GRONDRECHTEN

Een beperking van de rechten van migranten druist in tegen een aantal grondrechten opgenomen in de Belgische grondwet in de artikels 23 en 24 en waarvan de Vlaamse regering in haar Vlaams Actieplan Armoedebestrijding tien sociale grondrechten heeft afgeleid: recht op participatie, op maatschappelijke dienstverlening, op inkomen, op gezin, op vrijetijdsbesteding, op onderwijs en vorming, op werk, op wonen, op gezondheid en welzijn en op rechtsbijstand.

Sociale rechten streven meer gelijkheid tussen burgers na en moeten waardige levensomstandigheden garanderen voor iedereen. Toch merken we dat de afgelopen jaren steeds meer maatregelen genomen zijn om sociale grondrechten niet automatisch toe te kennen aan migranten.

1.2 ECONOMISCHE LAST OF BIJDRAGE?

De veronderstelling dat migratie een economische kost met zich meebrengt geldt in veel Europese

landen als aanleiding voor een restrictief beleid ten aanzien van nieuwkomers. In de realiteit blijkt deze aanname echter meestal niet te kloppen. Hoewel de situatie verschilt per land is de bijdrage van migratie aan ontvangende Europese economieën volgens de Europese Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) over het algemeen positief. **De OESO stelt een positieve impact van migratie vast op de arbeidsmarkt, de publieke financiën en de economische groei.**

Onderzoek in België wijst eveneens op een positieve impact. Hoewel migranten zich meestal in een slechtere socio-economische positie bevinden en de werkloosheidscijfers hoog zijn, is de algemene nettobijdrage positief. **Net als in de meeste andere landen brengt migratie België meer op dan het kost.** Onderzoek wijst op een positieve impact schommelend tussen de 0,5 en 0,75% van het bbp.

Het IMF becijferde de totale fiscale kost van het vluchtelingenvraagstuk in 2015 in verschillende Europese landen. In België gaat het om 0.09% van het bnp. Volgens het IMF brengen de vluchtelingen op korte termijn een gematigde economische groei met zich mee. Op lange termijn is – zeker in de belangrijkste ontvangstlanden – een aanzienlijke groei waarschijnlijk.

1.3 MIGRANTEN DIE KANSEN KRIJGEN DRAGEN BIJ

De impact zou uiteraard nog veel positiever kunnen worden. **Migratie kan haar volle potentieel pas realiseren wanneer migranten kansen krijgen, goed geïntegreerd zijn en hun competenties effectief kunnen inzetten.** Als de rechten van migranten niet gegarandeerd zijn (zoals bij onderbetaling of een gebrek aan compensatie bij ziekte) treden sociale en economische verliezen op. In de eerste plaats is de migrant daar zelf het slachtoffer van, maar uiteindelijk verliest de hele samenleving.

De Wereldbank spreekt in dat geval van een **triple loss-situatie** waarbij zowel migranten, bestemmings- als herkomstlanden verliezen. Dit is een van de grote uitdagingen in het migratievraagstuk. In plaats van de rechten van migranten in te perken, moet men hen net meer kansen geven en inzetten op hun integratie op de arbeidsmarkt. De OESO becijferde dat het overheidsbudget met 0,9% zou groeien wanneer de migranten in België dezelfde werkzaamheidsgraad zouden kennen als de autochtone bevolking. Geen enkel ander OESO-land loopt zoveel potentieel mis. Migrantenvrijen krijgen te weinig kansen op de arbeidsmarkt, zo oordeelt de OESO.

2. BELGIË EN DE MYTHE

Het Belgische migratiebeleid is voor een aanzienlijk deel gestoeld op het idee dat de rechten van migranten ingeperkt moeten worden om de samenleving en sociale zekerheid recht te houden. Dit zien we duidelijk in het beleid t.a.v. mensen zonder wettig verblijf. Hoewel ze wel degelijk over een aantal sociale rechten beschikken, zijn die moeilijk of onmogelijk af te dwingen. **De sociale grondrechten zoals ingeschreven in de grondwet komen voortdurend in het gedrang.**

2.1 GRONDRECHTEN IN HET GEDRANG

Dit zien we duidelijk bij de **arbeidsrechten**. De meerderheid van de deelnemers aan onze focusgroepen werkte regelmatig in de informele economie, waar grootschalige uitbuiting de norm is. De preciaire arbeidssituatie zorgt ervoor dat mensen zonder papieren diep onder de armoedegrens leven. Hoewel er uitzonderingen zijn van meer dan 8 euro per uur bevinden de meeste salarissen zich in een schaal 2 tot 7 euro per uur. De lonen worden echter vaak niet uitbetaald. Mensen die hun arbeidsrechten proberen af te dwingen via een klacht bij de inspectiediensten slagen daar zelden in. De Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten (OR.CA) diende de voorbije jaren meer dan 100 klachten in bij de bevoegde inspectiediensten. In slechts een handvol dossiers was er een positief resultaat.

Ook het **recht op gezondheid** komt steeds vaker in het gedrang. De procedures om dringende medische hulp te verkrijgen kennen vele obstakels en worden op verschillende manieren toegepast. In Antwerpen werd bijvoorbeeld een adviserende OCMW-arts aangesteld om op te treden als 'medische filter' om misbruik van de procedure te voorkomen. Hij trekt het oordeel van collega-artsen regelmatig in twijfel, waardoor tientallen mensen niet de zorg krijgen die ze nodig hebben. Het argument dat strenge procedures voor medische zorgen van mensen zonder papieren noodzakelijk zijn om de kosten in te perken is makkelijk te weerleggen. **Het budget voor dringende medische hulp bedraagt slechts 40 miljoen euro of 0,18% van het totale RIZIV-budget van 22 miljard.**

2.2 INPERKING RECHTEN VAN ERKENDE VLUCHTELINGEN

De tendens om de toegang tot sociale rechten van erkende vluchtelingen in te perken is zorgwekkend. Zo was er een wetsvoorstel om de **kinderbijslag** van

vluchtelingen pas volledig toe te kennen na vier jaar, een maatregel die verschillende kwetsbare gezinnen in de armoede zou duwen. In de realiteit bedraagt het **kinderbijslagbudget voor nieuwkomers slechts 6 miljoen euro op een totaalbedrag van 6 miljard, of 0,1%**. Daarnaast waren er voorstellen voor een apart sociaal statuut voor erkende vluchtelingen. Ze zouden dan slechts over een beperkt aantal rechten kunnen beschikken.

2.3 TRIPLE LOSS

Door de **inperking van de rechten verslechtert de situatie zowel voor de migranten als voor de samenleving**. Nieuwkomers worden kwetsbaar, afhankelijk en uiteindelijk ongewild. Het restrictieve beleid moet de draagkracht van onze samenleving en de sociale zekerheid in stand houden, maar doet net het omgekeerde. Het beleid creëert een 'onderklasse' die weinig kan bijdragen. Dit zorgt op zijn beurt voor een afkalving van het maatschappelijk draagvlak voor nieuwkomers en nefaste gevolgen waar we allemaal (uiteindelijk ook de herkomstlanden) slechter van worden.

Migranten kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun herkomstland, bijvoorbeeld door geld (remittances) op te sturen naar kennissen en familie. Dit kunnen ze enkel als ze de kans krijgen om hun competenties effectief in te zetten en hun (arbeids-)rechten gegarandeerd zijn. Onze focusgroepen wijzen op remittances in de omgekeerde richting. Migranten uit Centraal-Afrika, Noord-Afrika of Azië, allen zijn ze genooddaakt om hulp te vragen aan hun familie in het thuisland om de eindjes aan elkaar te knopen. Zo is het **drama dat zich voltrekt bij de grote groep mensen in precair verblijf ook een ontwikkelingsdrama voor de herkomstlanden**. De gebrekkige bescherming van de (arbeids-)rechten leidt tot een situatie waarbij zowel migranten, bestemmings- en herkomstlanden verliezen.

3. AANBEVELINGEN

1. **Investeer in onderzoek** dat de levenssituatie van mensen zonder wettig verblijf in kaart brengt. Neem de resultaten daarvan in beschouwing bij de totstandkoming van het beleid ten aanzien van deze doelgroep.
2. **Investeer in informatievoorziening op maat** opdat mensen zonder wettig verblijf toegang krijgen tot informatie over hun toekomstperspectieven en sociale grondrechten.
3. De **toegang tot sociale grondrechten** mag niet gekoppeld zijn aan het administratieve statuut van een persoon, maar moet dienen om gelijkheid en waardigheid te garanderen.
4. Zorg ervoor dat de **arbeidsrechten** op een veilige manier afdwingbaar zijn.
 - Organiseer het overleg tussen alle betrokken diensten en actoren in een taskforce.
 - Garandeer de kosteloze rechtsbijstand voor gedupeerde werknemers zonder wettig verblijf.
 - Sta werknemers toe om bewijsstukken te verzamelen en in te dienen voorafgaand aan een uitwijzing.
5. Ratificeer de Internationale **VN-Conventie ter Bescherming van de Rechten van alle arbeidsmigranten en hun families**.
6. Versterk de capaciteit van **daklozenopvang** in de centrumsteden en Brussel, zodat die in verhouding staat tot de noden. Voorzie ook opvang buiten de winterperiode, om te beginnen voor vrouwen, zieken en personen met geestelijke gezondheidsproblemen.
7. Ratificeer de **Europese slachtofferrichtlijn** tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten.
8. Vereenvoudig de procedure voor **dringende medische hulp** en werk de bestaande obstakels weg. OCMW's die de procedure niet correct toepassen moeten gesanctioneerd worden door de POD Maatschappelijke Integratie.
9. **Versterk de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg** door bijkomende middelen vrij maken op gemeenschapsniveau zodat mensen zonder wettig verblijf vlotter toegang vinden tot gespecialiseerde psychosociale hulpverlening.
10. Zorg voor kleinschalige **opvanginitiatieven** voor behoeftige families met kinderen.
11. Veranker permanente en heldere criteria voor **regularisatie** in de vreemdelingenwet.
12. Versterk het **draagvlak** voor migratie. In de Belgische samenleving zijn immigratie en emigratie constante gegevens. Migranten spelen een belangrijke rol op sociaal, economisch en cultureel vlak. Maak accurate feiten en cijfers over migratie en haar bijdrage aan onze samenleving openbaar. Sensibiliseer de bevolking over de positieve bijdragen van migranten en ondersteun organisaties die daarop inzetten.

